

Ляшенко Р.В.
дисертант зі спеціальності 073 – менеджмент
на здобуття наукового ступеня доктора філософії
Житомирський Національний Агроекологічний Університет
м. Житомир, Україна

ПРОБЛЕМАТИКА УЧАСТІ ДЕРЖАВИ В ФОРМУВАННІ ФІНАНСОВИХ ПОТОКІВ ТА БЮДЖЕТУВАННІ ПІДПРИЄМСТВ АГРОБІЗНЕСУ

Сучасний агробізнес не може існувати без такого важливого елемента планування та контролю менеджера як бюджетування. Бюджетування в управлінні підприємством як цілісної системи, що поєднує в собі чітко структуровану сукупність планів, механізми розмежування цілей, повноважень і відповідальності різних рівнів менеджменту, принципи побудови організаційної структури, методи

стимулювання, аналізу й контролю, у наш час є базою для прийняття управлінських рішень. Аграрні підприємства використовують бюджетування для того, щоб контролювати як окремі показники фінансово-господарської діяльності підприємства, так і загальний стан підприємства.

Однак, не менш важливою функцією бюджетування є планування грошового обігу, а саме прогнозування та виявлення потреби фінансових потоків, які плануються і використовуються для забезпечення ефективного фінансування аграрних підприємств. Під фінансовими потоками у сільському господарстві слід розуміти спрямований рух фінансових коштів, що циркулює в агропромисловій системі, а також між агропромисловою системою і зовнішнім середовищем і забезпечує рух товарного потоку у певному напрямі. Із цього випливає, що аграрний фінансовий потік це не простий рух фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств, а їх спрямований рух, спрямованість якого обумовлюється необхідністю забезпечення переміщення відповідного товарного потоку, а рух фінансових ресурсів при цьому здійснюється або в аграрній системі, або між нею й зовнішнім середовищем.

Участь держави у створенні фінансових потоків аграрних підприємств та їх регулюванні відбувається, переважно, за рахунок розробки і впровадження загальнодержавних та регіональних програм, які фінансуються з бюджетів всіх рівнів, самих аграрних підприємств, інвесторів.

Вивчення показників розвитку сільськогосподарського виробництва у світі дає можливість виявити, що найбільших успіхів в агробізнесі досягли ті країни, де було здійснено широкомасштабні національні програми підтримки агробізнесу. Зокрема у США, де площі обробітку із сприятливими погодними умовами становлять 60% (Україна – 7%), за рахунок державних програм підтримки, зрошування проводиться на площі 28,6 млн. гектарів (15% площі ріллі), які дають близько 40% сільськогосподарської продукції. Інтенсифікація агровиробництва дозволяє американцям щороку продавати продовольства на 41-43 млрд. доларів. Завдяки державній підтримці заходів зрошення орних земель у багатьох країнах Європи спостерігається перевиробництво більшості основних продуктів харчування.

Також, американські фермери можуть обирати схему підтримки збуту продукції з-поміж двох основних програм. Перша - страхування від падіння цін (PLC), яка передбачає компенсації, якщо ціни на продукцію рослинництва падають нижче заздалегідь визначених рівнів. Друга - страхування сільськогосподарських ризиків (ARC). Вона забезпечує виплати фермерам в разі зменшення доходів нижче середнього по країні

показника. Для розрахунків потенційних виплат фермери під час реєстрації надають дані про площу та урожайність на своїх фермах. Крім того, існує ще кілька варіантів страхування врожаю або прибутків. При цьому федеральний уряд може субсидувати страхові премії за ставками від 38% до 80%, в залежності від рівня покриття і варіантів, обраних виробниками. Такий високий рівень субсидій забезпечує населення доступною за ціною продукцією.

Франція, яка за обсягом виробленої продукції посідає 1-е місце в Західній Європі і третє місце в світі, щорічно експортує сільгосппродукції на суму понад 40 млрд євро. У галузі зайнято близько 7% працездатного населення.

За рахунок державної підтримки у французьких фермерів є пільги на кредити. На закупівлю нової сільгосптехніки вони можуть залучати кошти під 3%-4% річних, на придбання землі приблизно під 7% річних.

Крім уряду французький фермерів також підтримує й Євросоюз через Єдину сільськогосподарську політику (ЕСХП). Франція отримує близько 17% від загального бюджету. У середньому одне господарство отримує близько 12 тис. євро субсидій на рік.

Польський уряд, в свою чергу, у 2014 році впровадив програму дій на 2015-2019 роки, яка спрямована на те, що уряд повинен використати всі існуючі можливості для збільшення допомоги польським аграріям у бюджетній перспективі ЄС на 2014-2020 роки. Держава намагається всіляко підтримувати аграрні підприємства, які демонструють поступову динаміку зростання виробництва, особливо у світлі європейських доплат за орні землі чи окремі види продукції. У Польщі кілька банків спеціалізуються на кредитуванні сільського господарства, зокрема BGZ. По довгострокових кредитах (до 10-ти років) держава може компенсувати половину відсоткової ставки. У Польщі популярним є також пільгове кредитування аграрного сектора, коли підприємець може сплатити лише 3%, а решту суми по відсотковій ставці банку повертає держава.

Залучення коштів місцевого і державного бюджетів, за допомогою вищезгаданих програм, дозволяє значно збільшити фінансові потоки аграрних підприємств, розширити їх економічні та технологічні можливості, ефективно реалізувати виробничий і трудовий потенціал, стимулювати впровадження наукових розробок, знизити податкове навантаження на господарства.

В Україні теж наявна державна підтримка підприємств АПК, яка здійснюється в рамках державних цільових програм, державних цільових фондів, Українського фонду підтримки підприємництва, Українського державного фонду підтримки фермерських господарств, а також шляхом надання певних податкових пільг. Пряма державна фінансова підтримка здійснюється через механізм здешевлення кредитів та компенсації

лізингових платежів. Однак, проблемою державної фінансової підтримки агробізнесу в Україні є те, що програми підтримки затверджуються і приймаються фактично напередодні календарного року, а тому їх оприлюднення і розроблення механізму виконання відбувається із значною затримкою для можливого та своєчасного їх врахування під час бюджетування підприємствами агробізнесу. Іншою їх проблемою є те, що процедура отримання передбаченої програмами підтримки є забюрократизованою, часто не зрозумілою та складною. Та однією з найбільших вад є те, що кошти передбачені такими програмами не надаються та не спрямовуються на підтримку агробізнесу в повному обсязі.

Так, Міністерство аграрної політики та продовольства України, у відповідь на запити Асоціації тваринників України, повідомило, що у першому півріччі 2017 року не здійснювалися видатки за такими бюджетними програмами як:

- «Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів»;
- «Витрати Аграрного фонду пов'язані з комплексом заходів із зберігання, перевезення, переробки та експортом об'єктів державного цінового регулювання державного інтервенційного фонду»;
- «Державна підтримка галузі тваринництва»;
- «Міжнародна діяльність у галузі рибного господарства».

Тобто гроші в Держаному бюджеті на 2017-й рік були передбачені, але не потрапили до реципієнтів у зв'язку з тим, що Мінагрополітики не встигли підготувати відповідну підзаконну нормативно-правову базу.

До того ж, згідно з Рішенням Рахункової Палати від 21 березня 2017 року, наприкінці 2016 року за бюджетною програмою «Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів» залишилися невикористаними 5185,7 тис. грн бюджетних коштів, що було спричинено окремими недоліками нормативних актів, які регулюють порядок використання коштів державного бюджету на такі цілі та неналежним станом внутрішнього контролю з боку Мінагрополітики як головного розпорядника коштів. У 2015 році залишок невикористаних коштів за даною бюджетною програмою становив 9353,5 тис. грн через ті самі причини, що і в 2016, а також через неналежний стан внутрішнього контролю з боку розпорядників коштів нижчого рівня, тобто структурних підрозділів облдержадміністрацій.

Станом на вересень 2018 року, як вбачається з інформації висвітленої на сайті Міністерства аграрної політики України, по основним програмам підтримки розвитку АПК, із запланованих на січень-вересень 3 млрд. 200 млн. грн. перераховано отримувачам (станом на 07.09.2018 р.) лише близько 739 млн. грн., що становить лише 23% від запланованих на цей

період, і лише близько 11% від запланованих на 2018 рік. Вказане свідчить про системні проблеми в плануванні та узгодженні механізму державної підтримки підприємств АПК, які необхідно усувати для ефективного планування залучення такої підтримки підприємствами агробізнесу України.

Таким чином, поповнення фінансових потоків аграрних підприємств коштами з державного та місцевого бюджетів дозволяє: значно підвищити фінансово-господарські можливості сільгоспвиробника; суттєво оновити його матеріально-технічну базу; підвищити конкурентоспроможність продукції, яка ним виробляється; істотно розширити види діяльності; посилити соціальну захищеність працівників підприємства; здійснювати ряд заходів щодо збереження та відновлення навколишнього середовища і раціонального використання природних ресурсів. Однак, існуюча система фінансово-кредитного забезпечення підприємств АПК України не в повному обсязі забезпечує вирішення актуальних питань не лише перспективного економічного розвитку, а й поточного характеру. Все це свідчить про необхідність її трансформації. Домінантними напрямками в цьому плані є активізації державної аграрної політики та її фінансової складової, розвиток і вдосконалення системи управління фінансами підприємств АПК, формування і розвиток спеціалізованої фінансової інфраструктури, орієнтованої на обслуговування підприємств цієї галузі.

Література

1. Асоціація Тваринників України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://a7d.com.ua/novini/38982-fnansuvannya-apk-vdbuvayetsya-z-porushennyami.html>.
2. Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" № 11, 2016 <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5286>.
3. Стецюк П. А. Проблеми фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств / П. А. Стецюк [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://magazine.faaf.org.ua/problemi-finansovogo-zabezpechennyasilskogospodarskih-pidpriemstv.html>.
4. Офіційний сайт ДКСУ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=359194>.
5. Офіційний сайт Міністерства АПК [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://minagro.gov.ua/uk/support_apk.